

# Claude McKay

## *Sovjetrysland och negern*

På det jag här säger kommer propagandans etikett att fästas. Jag bryr mig inte om det; propagandan har numera fått anseende och jag är stolt över att kalla mig propagandist. Skillnaden mellan konst och propaganda inpräntades i mitt pojksinne av en litterär mentor, där Miltons poesi och hans politiska prosa ställdes mot varandra som de förnämsta exemplen på det ena och det andra. Min lärare, lysande och vidsynt som han var, men ändå omedvetet fördomsfull mot vad han betraktade som propaganda – menade för sin del att den polerade

och förkonstlade *Dorian Grays* porträtt skulle överleva *Hjältar* och *John Bulls andra ö*.<sup>1</sup> Men när jag blev äldre såg jag mig tvungen att ompröva och ändra min uppfattning om propaganda. Jag upptäckte en av Miltons största soneter, som var ren propaganda, och med min alltmer vidgade horisont insåg jag att några av de moderna litteraturens största andar – Voltaire, Hugo, Heine, Swift, Shelly, Byron, Tolstoj, Ibsen – alla hade propagandans fläckar på sig. Min vidare synkrets gjorde mig inte bara uppmärksam på propagandalitte-

---

1. Oscar Wilde, *Dorian Grays porträtt* (2017 [1890]); George Bernard Shaw, *Hjältar* (1953 [1894]); Shaw, *John Bulls andra ö* (1959 [1904]). Red. anm.

aturen; den förde mig också bort från en barnlig tid, då jag njutit av skapande arbeten av ren lustfylld nyfikenhet, till en annan ytterlighet, där jag alltid har sökt efter den drivande kraften eller propagandistiska avsikten bakom all intressant litteratur. Min födsloärätt och det historiska ursprunget hos rasen som gav mig den gjorde mig mycket ödmjuk inför propaganda och mottaglig för den, och världshändelserna efter 1914 har bevisat att det inte rör sig om någon simpel vetenskap om förmedling av övertygande information.

De amerikanska negrerna är ännu inte genomsyrade av massrörelsens anda och inser därför ännu inte vikten av organiserad propaganda. Det var Marcus Garveys största bidrag till negerrörelsen; hans banbrytande arbete på området måste fortsättas av personer med större insikter och bättre idéer.<sup>2</sup> Det var inte förrän jag första gången kom till Europa 1919 som jag kom till full insikt om slagkraften hos den skrämmande propaganda som förs mot negerrasen. Min kunskap därom fick jag inte av det sporadiska skymfandet av minoriteten hos civiliserade fiender

– framför allt hos européer som varit utomlands, där de ägnat sig åt att råna färgade i deras hemländer – utan snarare av de frågor om negern som genuint sympatiska och kultiverade människor gjorde mig.

De genomsnittseuropéer som läser tidningarna, de populära böckerna och tidskrifterna och som går och ser en genomsnittlig pjäs och en Mary Pickford-film är mycket fåkunniga i negerfrågan. Dessa utgör den viktigaste delen av allmänheten som negerpropagandisterna skulle kunna nå. För dem slutade den amerikanska negerns tragedi med *Onkel Toms stuga* och emancipationen.<sup>3</sup> Sedan dess har de bara känt till komedin – gycklaren och vaudevilleartisten, boxaren, den svarta mammy, kinematografens betjänter, kärleksromanens karikatyrer och den Lynchade vilden som förgripit sig på en vacker vit flicka.

Mycket få är de som frågar hur Booker T. Washington mår eller om Black Star Line är i gång; kanske någon oförsiktigt undrar hur färgade män kan få så efter vita kvinnor med tanke på Lynchstraffet.<sup>4</sup> Desinformation, lik-

2. Marcus Garvey (1887–1940) var en jamaicansk panafrikanist som 1914 grundade organisationen Universal Negro Improvement Association and African Communities League (UNIA–ACL). Red. anm.

3. Harriet Beecher Stowe, *Onkel Toms stuga* (1995 [1852]). Abraham Lincoln undertecknade emancipationsproklamationen om slavarnas frigörelse i sydstaterna den 1 januari 1863. Red. anm.

4. Booker T. Washington (1856–1915) var en amerikansk författare och politiker, född slav men frigiven. På svenska finns självbiografien *Upp från slaveriet* (1904 [1901]). Black Star Line var ett rederi, grundat av bland andra Marcus Garvey, som ville återföra afroamerikaner till hemkontinenten. Red. anm.

giltighet och lättsinne sammanfattar Västeuropas inställning till negern.

Västeuropa kan anses vara ganska okunnigt och likgiltigt inför negerns jordiska företag, men det finns dock en stor nation med en fot i Europa som har en intelligent syn på negern liksom på alla internationella problem. Sedan de ryska arbetarna störtat sin ökända regering 1917 utfärdade den nye statschefen Lenin som en av sina första handlingar en proklamation i vilken han hälsade alla världens förtryckta folk och uppmanade dem att organisera sig och förena sig mot den gemensamma internationella fienden: privatkapitalismen. Senare i Moskva tog han itu med den amerikanska negerfrågan, ett ämne över vilket han talade på Tredje internationalens andra kongress. Han samrådde med den amerikanske journalisten John Reed och talade med honom om det trängande behovet av propaganda och organisationsarbete bland söderns negrer. Saken tilläts inte falla. När veteranrevolutionären Sen Katayama från Japan begav sig från Förenta staterna till Ryssland 1921 satte han det amerikanska negerproblemet överst på sitt fulla program. Och alltsedan dess har han oupphörligt och osjälviskt verkat för de exploaterade amerikanska negrernas sak bland Rysslands sovjet.

Med sitt jätteland under kontroll och trots den myckna kraft och tankeverksamhet som åtgår för att blåsa liv i den inhemska industrin är de ryska arbetarnas förtrupp, som befriat sig från det tsaristiska förtrycket, allvarligt

sysselsatta med de förtryckta klasserna, med de undertryckta raserna och de nationella minoriteterna i övriga Europa, Asien, Afrika och Amerika. Med dessa folk känner de sig befryddade. De vill hjälpa dem att göra sig fria. Och tankarna i det nya Ryssland går inte minst till de förtryckta amerikanska och afrikanska negrerna. Om vi ser tillbaka två årtionden och påminner oss om hur den tsaristiska förföljelsen av de ryska judarna upprörde det demokratiska Amerika, får vi en uppfattning om det befriade Rysslands sinnelag mot de amerikanska negrerna. Det ryska folket läser in sin egen fruktansvärda nutidshistoria i den amerikanska negers tragiska situation i dag. Sydstaterna kan i själva verket ge oss en god uppfattning om vad som skett i Ryssland. För om det exploaterade och fattiga vita folket i Södern någonsin gör gemensam sak med de förföljda och utplundrade negrerna, besegrar den förtryckande oligarkin – de politiska höjdarna och de jordägande exploatörerna – och berövar den alla dess politiska privilegier, skulle situationen bli mycket lik den i Sovjetryssland i dag.

I Moskva träffade jag en gammal judisk revolutionär som suttit i Sibirien, men som nu kände sig pånyttfödd och uppfylld av triumferande revolutionsanda. Vi talade om amerikanska problem och kom förstås in på negerfrågan. Jag berättade om svårigheterna, att de bästa av de liberala vita elementen också verkar för en bättre ställning för negern, och han påpekade:

»När Förenta staternas demokratiska bourgeoisie fördömde tsardömet för dess judepogromer, utmätte man åt ditt folk en behandling grymmare och mer barbarisk än någonsin den som judarna upplevde i det gamla Ryssland. Amerika«, sade han religiöst, »måste på något sätt sona sina synder. Här i Ryssland finns det ingen övermått bourgeoisie som gör ett tidsfördriv av otäcka sociala problem, men de ryska arbetarna, som genomlidit svåra prövningar i form av förföljelse och revolution, sträcker ut det internationella broderskapets hand till alla förtryckta negermassor i Amerika.«

Jag fann att den här sortens välviliga förståelse och medkänsla häskade i alla kretsar i Moskva och Petrograd. Inte hade jag kunnat ana vad som väntade mig i Ryssland. Jag hade lämnat Amerika i september 1922 fast besluten att ta mig dit, betrakta det nya revolutionära livet inifrån och rapportera om det. Med min medfödda motvilja mot kändisskap fann jag till min bestörtning att jag genast blivit känd sedan jag landstigit på rysk mark. Och märkligt nog var det inte alls obehagligt att låta sig svepas med i den ryska revolutionära svallvågen. Alla människor i Ryssland påverkas på ett eller annat sätt av revolutionen. Ingen utom den i anden fattige kan vistas där utan att bli rörd till djuget.

Jag kom till Ryssland i november – månaden för Kommunistiska internationalens fjärde kongress och ryska revolutionens femårsjubileum. Hela den revolutionära nationen hade ställts på fötter, Petrograd var magnifikt med alla röda fanor och banderoller. De röda fanorna vajade mot snön från alla de stora granitbyggnaderna. Järnvägståg, spårvagnar, fabriker, butiker, hotell, skolor – alla var utsmyckade. Det var en månad i firandets tecken, där jag som tillhörde negerrasen deltog med liv och lust. Jag blev mottagen som om folket känt till och förberett sig på min ankomst. Då Max Eastman och jag försökte tränga igenom de täta folkmassorna på Tverskajagatan i Moskva den 7 november blev jag fångad, uppslängd i luften och runtskickad av dussintals stora och starka ungdomar.<sup>5</sup>

»Så begeistrade de blir av att se ett främmande ansikte!«, sade Eastman. En ung rysk kommunist påpekade: »Men vad är skillnaden? Vissa indianer är lika mörka som du.« På vilket en annan svarade: »Linjerna i ansiktet är annorlunda. Indierna har varit med oss länge. Därför ser man instinktivt skillnaden.« Och så kretsade samtalet kring mig tills mitt ansikte började hetta. Moskvapressen tryckte långa artiklar om negrerna i Amerika, en poet fick inspiration att dikta om afrikaner som studerar det socialistiska

5. Max Eastman (1883–1969) var en amerikansk författare som under den här tiden gick in för socialismens sak och bodde i Sovjetryssland. Från hans senare period finns i svensk översättning bland annat *Socialismens kris och Stalins Ryssland* (1941 [1940]). Red. anm.

Ryssland och snart var jag efterfrågad överallt – vid föreläsningar av poeter och journalister, under möten mellan soldater och fabriksarbetare. Långsamt började jag förlora självmedvetenheten i insikten om att jag välkomnades som symbol, som medlem av den stora amerikanska negergruppen – som släkting till de olyckliga svarta slavar vilka den europeiska imperialismen bortfört från Afrika – en symbol som arbetarna i Sovjetryssland, som gladdes åt sin frihet, hälsade genom mig.

Ryssland är över huvud taget ett land där alla europeiska och asiatiska raser möts och blandas. Faktum är att de olika raserna förblev välvilligt toleranta mot varandra även under den tsaristiska byråkratins repressiva makt. Det häftiga rashat som blossat upp på Balkan har aldrig förekommit i Ryssland. I Södern kan ingen neger närma sig en vit fattiglapp och vänta sig välvilliga tjänster, men en judisk pilgrim i gamla Ryssland kunde få mat och tak över huvudet hos en ortodox bonde. Det är svårt att bestämma den ryska typen genom dragen. Hindun, mongolen, persern, araben, västeuropén – alla dessa typer är hopvävda i Moskvas utpräglat flerspråkiga befolkning. Och därför var jag för ryssen bara ännu en typ, men en främling, som de ännu inte var bekanta med. De var nyfikna på mig, alla och envar, unga som gamla, på ett vänligt, uppfriskande sätt. Deras nyfikenhet bar inga spår av den odrägliga oförsynthet och ofta regelrätta skymfande som alla mycket mörkhyade män, negrer, indianer eller

araber, skulle råka ut för i Tyskland och England.

År 1920, då jag försökte få en diktylvm utgiven i London, besökte jag Bernard Shaw, som menade att det måste vara tragiskt för en känslig neger att vara konstnär. Shaw hade rätt. Somliga av de engelska recensionerna av min bok var botten av journalistisk dynga. Den engelske recensenten överträffade sina amerikanska kollegor (förutom den i Södern, vilket naturligtvis inte förvånade någon vit person och än mindre en svart) i sina dundrande utfall fulla av rasfördomar. Sydstatssympatisören *Spectator* meddelade att ingen »bildad« vit man kunde läsa en negers poesi utan förutfattade meningar, att han instinktivt måste söka efter »någoting« som måste göra honom fientligt inställd mot den. Men lyckligtvis har herr McKay inte stött vår känslighet!

Men i Petrograd och Moskva fann jag inte tillstymmelsen till den sortens okunniga struntförnämhet hos den bildade klassen, och inställningen hos vanliga arbetare, soldater och sjömän var ännu mer anmärkningsvärd. Det var så vackert i sin troskyldighet; för dem var jag bara en svart medlem av mänskligheten. Det kan andragas att ryssarnas varma känslor för en neger berodde på bolsjevikernas påtryckningar och propaganda. Men faktum är att jag tillbringade större delen av min fritid utanför partikretsarna bland bolsjevikfientligt folk. I Moskva fann jag hotell Luxe ytterst deprimerande; matsalen var en styggelse för mig och jag blev dödstrött

på att träffa proletära ambassadörer från främmande länder, varav somliga uppträdde som om de vore Jesu heliga sändebud, himmelens furstar, snarare än arbetarklassens företrädare. Därför tillbringade jag många av mina lediga kvällar på Domino kafé, ett känt tillhåll för dilettantpoeter och dito författare. Hit kom de unga anarkisterna och mensjevikerna och alla unga aspirantyngele för att läsa och diskutera sin poesi och prosa. Ibland kom det också en grupp äldre män. En kväll lade jag märke till Pilnjak, författaren, Okonoff, kritikern, Feodor, översättaren av Poe, en redaktör, en teaterdirektör och deras unga lärjungar, som satt och drack öl under en mycket intressant litteratordiskussion. Det var alltid musik, bra folksång och uselt fiolgnidande, stället var mer som en andra klassens restaurang med kabaréunderhållning än en poesiklubb, men ändå mycket trevligt med älskvärt småprat och godmodigt skämtande och kvällen förlöpte behagligt. Detta var mötesplatsen för den nöjeslystna umgängeskrets med vilken jag slappnade av efter en hel dags skrivande.

De proletära poesikvällarna på Arbot var en mycket allvarligare sak. Direktionen var kommunistisk, publiken arbetarklass och uppmärksam som en ivrig skolklass. Till dessa möten kom också några av de skarpaste hjärnorna från Domino kafé. En av de unga kvin-

norna sade att hon ville hålla sig à jour med den nya kulturen i alla dess delar. I Petrograd föreföll intelligentians möten vara mer formella och inkluderande. Där fanns framstående män som kritikern Tjukovskij, Jevgenij Zamjatin, den berömda författaren, och Marsjak, poeten och översättaren av Kipling.<sup>6</sup> Konstnärs- och teatervärlden var också representerade. Ingen kommunistisk ande svävade över dessa intelligentians sammankomster. Uppriktigt sagt fanns det en underström av fientlighet mot bolsjevikerna. Men jag inbjöds att tala och läsa mina dikter så fort jag visade mig på någon av dem och jag visades all tänkbar artighet och hänsyn i min egenskap av författare. De sofistikerade och kultiverade ryssarna, varav åtskilliga talade två, tre eller fyra språk, överdrev inte etiketten men gav inte heller uttryck åt någon vulgär förundran eller tölpaktig överlägsenhet över en neger som var poet. Jag var poet, det var inte mer med det, och deras skarpsinniga frågor visade att de var mycket mer intresserade av min poetiska metod, min syn på och min inställning till tidens litterära rörelser än av min annorlunda hudfärg. Även om jag inte inbillar mig att den lilla skillnaden var helt ointressant!

Under de första dagarna av mitt besök trodde jag att den stora vänlighet som visades mig gav uttryck åt de

---

6. I originalet »Maishack«, förmodligen identisk med Samuil Marsjak, poet och översättare av bland andra Kipling. Red. anm.

glada jubileumsdagarnas entusiasm, att den skulle bedarra när månaden var till ända och att jag då skulle kunna slutföra den bok om den amerikanska negern som det statliga förlaget i Moskva hade beställt och under tiden fortsätta att i det tysta göra intressanta bekantskaper. Men folkets kärleksfulla entusiasm ville inte klinga av under mina dagar i Ryssland. Från fabriksarbetarna, från soldaterna och sjömännen med röda stjärnor och ärmvinklar, från de proletära studenterna och barnen kom jag inte undan lika lätt som från intelligentian. Jag mottogs överallt med stormande bifall och överöstes med vänskapsbetygelser. De kvinnliga arbetarna på storbanken i Moskva ville prompt höra mig berätta om de färgade kvinnornas arbetsvillkor i Förenta staterna, och efter min korta sammanfattning av läget ställde man de mest pockande frågor om vilka arbeten som står till buds för färgade kvinnor, om deras löner och om deras allmänna förhållande till de vita kvinnliga arbetarna. Jag kunde inte ge några detaljer, men när jag var klar antog de ryska kvinnorna en resolution där man sände sina hälsningar till de färgade kvinnliga arbetarna i Amerika och uppmanade dem att organisera sig och skicka en kvinnlig representant till Ryssland. Jag mottog ett liknande budskap från Petrogradssovjetens propagandaavdelning, som förestods av Nikoleva, en mycket energisk kvinna. Hon berättade om den nya ställning som de ryska kvinnorna skaffat sig genom 1917 års revolution. Dugliga kvinnor kan kvalificera sig för

vilka befattningar som helst; de har lika hög lön som männen för samma typer av arbete; de uppbär full lön under graviditeten och de är lediga från arbetet två månader före och två månader efter förlossningen. Det är förhållandevis lätt att ta ut skilsmässa och man kommer ingenvarmt med penningmakt, lagvrängning och intrigerande. En särskild avdelning synar frågorna om gemensam personlig egendom och barnens vård och omsorg. Det finns inget straff för laglig abort och inte heller något rättsligt stigma knutet till barn födda utom äktenskapet.

De problem som det gamla Ryssland hade med utblottade underklasser och undertryckta nationella minoriteter kan inte jämföras med den svåra situationen för de miljontals negrerna i Förenta staterna i dag. Liksom negrerna är utestängda från den amerikanska flottan och arméns högre befälsposter, var också judarna och böndernas och proletärerens söner diskriminerade i det ryska riket. Det säger sig självt att Sovjetryssland inte tolererar sådan diskriminering, då landets regering nu ligger i händerna på de förenade nationella minoriteterna, bönderna och proletärererna. Med tillstånd av Leo Trotskij, chefskommisarie för Sovjetrysslands mark- och sjöstridskrafter, besökte jag militärhögskolorna i Kreml och Moskvas omgivningar. Där såg jag de nya ämnena, det arbetande folkets söner under utbildning till kadetter av den gamla överklassens officerare. Under två veckor var jag gäst hos Röda flot-

tan i Petrograd. Även där mötte jag det nya Rysslands ivriga proletära ungdom, som ledde mig genom det invecklade maskineriet i ubåtar, tog med mig i flygplan som tagits från briterne under det kontrarevolutionära kriget kring Petrograd och visade mig hur ett örlogsfartyg görs klart för strid. Men av ännu större intresse var mannarnas och officerarnas liv, den förenklade men strikt tillämpade disciplinen, maten som var densamma för alla, den politiska skolningen och den utomordentligt stora finkänsligheten och spänsten hos de politiska kommissarierna, hos alla kommunister som verkar som rådgivare och medlare mellan mannarna, aspiranterna och officerarna.

Dessa dagar i Ryssland förblir de mest minnesvärda i mitt liv. De intellektuella kommunisterna och intelligentian tyckte att det var intressant att få veta att Amerika har frambringat en respektgivande skara av svarta intellektuella och fria yrkesutövare med egen litteratur och med egna kulturella och kommersiella intressen som är främmande för den vite mannen. De föreställer sig förstås att intelligentians stridbara ledare måste känna och uttrycka den upproriska anda som slumrar hos de stumma negermassorna, liksom den ryska massans befrielseörelse genomgått liknande faser. Ryssland står redo att ta emot den goda viljans kurirer och härolder som bär bud om förståelse mellan raserna. Men det faktum att hon gett negrerna en vänlig och rättvis behandling kanske inte kan leda till goda

relationer mellan Sovjetryssland och det demokratiska Amerika. Den 100 procents rena och vita amerikanismens antropologer kommer snart att åberopa Vetenskapen för att bevisa att ryssarna inte alls är Guds vita folk. En gång stötte jag faktiskt på amerikansk negerfientlig propaganda i Ryssland. En vän till mig, som tillhörde Moskväs intelligentsia, återberättade en dams kommentarer i en dansk tidning: hon menade att jag inte borde uppfattas som typisk för negrerna, för hon hade minsann bott i Amerika och funnit alla negrer lata, usla och elaka, en skräck för vita kvinnor. I Petrograd hörde jag något liknande av Tjukovskij, kritikern, som stod på vänskaplig fot med en högt uppsatt anställd i Förenta staternas biståndsorgan och dennes sydstatshustru. Tjukovskij är själv intellektuell »västerlänning«, ett uttryck som används om ryssar som sätter västeuropeisk civilisation före rysk kultur och som tror att Rysslands frälsning ligger i att bli helt förvästligat. Han hade tillbringat en känslig del av sin ungdom i London, dyrkade allt engelskt och var under världskriget mycket proengelsk. Han uttrycker också oberättigad beundran för den amerikanska demokratin. Han har fler angloamerikanska än ryska böcker i sitt fina bibliotek och anser att litteraturdelen i *New York Times* håller mycket hög klass. Han är verkligen tokig i den anglosaxiska amerikanska kulturen. Tjukovskij var ganska klenrogen när jag gav honom fakta om negerns ställning i den amerikanska civilisationen.



»Amerikanerna är ett så energiskt och dugligt folk«, sade han. »Hur har de kunnat handla så småaktigt mot en rasminoritet?« Och så relaterade han en upplevelse i London med stark fläkt av den vite amerikanens fördomar. Jag återger den här i tron att den är autentisk, för Tjukovskij är en man med integritet. Omkring början av seklet sändes Tjukovskij till England som korrespondent för en tidning i Odessa, men i London hemföll han åt poetiska drömmier och studium av engelsk litteratur på British Museum, och han skickade sällan några rapporter. Han förlorade sitt arbete och måste hitta ett billigt möblerat rum. Några veckor senare, då han inrättat sig i ny bostad, kom det en svart gäst, en amerikansk kyrkans man. Prästen skaffade rum på översta våningen och delade matsal och vardagsrum med de andra gästerna, bland annat en vit amerikansk familj. Den senare protesterade mot närvaron av negern i huset och särskilt i gästrummet. Hyresvärdinnan råkade i bryderi, då hon inte ville förlora sina

amerikanska hyresgäster samtidigt som inte heller prästens pengar var att förakta. Till sist lyckades hon få de vita amerikanerna att gå med på att låta negern bo kvar om han inte fick lov att vistas i gästrummet, och Tjukovskij ombads att berätta sanningen för negern. Tjukovskij gick upp på övervåningen för att berätta den otrevliga nyheten och trösta predikanten, men den svarte mannen blev inte särskilt förorättad:

»De vita gästerna har rätt att göra invändningar mot mig«, förklarade han, och här föregrep han Garvey, »de tillhör en överlägsen ras.«

»Men«, sade Tjukovskij, »jag har inget emot er, för mig finns ingen skillnad, vi har inga rasfördomar i Ryssland.«

»Nå«, filosoferade predikanten, »ni är mycket vänlig, men Skriftens auktoritet säger mig att ryssarna inte är ett vitt folk.«

*Översättning från engelskan  
av Love Flygren*